

**”ALEXANDRU IOAN CUZA” UNIVERSITY OF IAȘI
FACULTY OF HISTORY
DOCTORAL SCHOOL**

**THE ROMAN CATHOLIC DIOCESE OF IAȘI (1948-1977): BETWEEN RESISTANCE
AND COHABITATION**

DOCTORAL THESIS

SUMMARY

DOCTORAL SUPERVISOR:

Prof. univ. dr. Gheorghe Iacob

DOCTORAL STUDENT:

Andrei Puiu

IAȘI

2023

CONTENT

INTRODUCTION.....	5
I. THE ATTITUDE OF THE COMMUNIST STATE TOWARDS THE CATHOLIC CHURCH.....	23
I.1. The approach of religion by Marx, Engels and Lenin	23
I.2. The religious policy of the soviet state (1917-1940): basic principales.....	28
I.3. The local Catholic Churches of Central-Eastern Europe after 1945: a comparative perspective.....	48
I.4. The Roman Catholic Church of Peoples Republic of Romania: 1948- 1951.....	71
I.5. Conclusions.....	99
II. THE ROMAN CATHOLIC DIOCESE OF IAȘI BETWEEN 1948-1951: THE RESISTANCE.....	102
II.1 The Roman-Catholic Diocese of Iași during the Second World War (case study).....	102
II.2. Anton Durcovici – Roman Catholic Bishop of Iași: 1948-1949.....	127
II.3. Marcu Glaser – Apostolic Administrator of the Roman-Catholic Diocese of Iași (1949-1950).....	166
II.4. Preotul Gheorghe Petz – Substitute Ordinary of the Roman-Catholic Diocese of Iași	168
II.5. Preotul Wilhelm Clofanda – Substitute Ordinary of the Roman-Catholic Diocese of Iași.....	176
II.6. Conclusions.....	182

III. THE ROMAN CATHOLIC DIOCESE OF IAȘI BETWEEN 1951-1977: THE COHABITATION.....	185
III.1. Priest Petru Pleșca on the watch of the communist authorities: 1948- 1950.....	185
III.2. Petru Pleșca – Provicar of the București-Iași Archdiocese(1951).....	192
III.3. The immediate consequences of the Second Vatican Council over the Diocese of Iași.....	215
III.4. Petru Pleșca`s second visit to Rome (1968).....	227
III.5. The relations between the diocesan priests versus titular bishop Petru Pleșca (1970- 1977).....	242
III.6. Conclusions.....	259
CONCLUSIONS.....	262
BIBLIOGRAPHY.....	267

SUMMARY

The religious policy implemented in Russia by the bolshevik regime after 1917 constituted the basic model to follow for the east-european countries after the end of the Second World War. The „Soviet Model” was exported for the first time outside of the USSR in 1940, when the soviets occupied Lithuania. Here, the soviets tried to apply to the local Roman-Catholic Church the same measures the Lenin cabinet put upon to the Russian Orthodox Church in 1918. Simply put, the soviet occupiers in Lithuania wanted to control the local Roman Catholic Church through the cooptation of the simple priests. This „model” was to be used after the Second World War in countries like Poland, Hungary or Czechoslovakia – places with roman-catholic „majorities”.

From the perspective of the new communist authorities in Eastern Europe, the most important challenge put by the local Catholic Churches was their administrative and spiritual connection with the Vatican. In order to distance the local churches from the authority of the Holy See, Stalin created a frame in which the civil authorities will try to „nationalize” the Catholic Churches. In facing these challenge, the roman catholic hierarchy from Eastern Europe adopted two major directions. On the one hand, hungarian cardinal Mindszenty practiced an open resistance against the communist authorities who wanted to fully control the ecclesiastic life. On the other hand, Stefan Wyszyński, the primate of Poland, chose the path of collaboration with the local polish communist authorities. However, the local communist regimes in the region implemented measures which regarded the confiscation of church land property, the detaining of members from the catholic hierarchy, the arrest of simple priests and faithful, the ban on the activity of monastical catholic orders etc.

In Romania, the communist regime acted in similar way. The distinct element in this scenario is the increased violence with which the new authorities acted. The first step was the brutal demise of the historical Greek Catholic Church in 1948. After that, following closely the directions edicted by Stalin during the Kominform`s meeting in Karlsbad (1948), the Romanian communists tried to „nationalize” the local Roman Catholic Church using the larger propagandistic campaign of the „Fight for Peace”. At the same time, the authorities arrested the major bishops of the church. In 1949 for instance, there was no hierarchy left. All the bishops were in jail or put aside from public life.

The regime tried to take advantage of this gap by recruiting simple priests. But the pope from Rome counterbalanced these measures through the appointing of the so-called *Substitute Ordinaries* at the helm of the dioceses while the bishops were in prison. Slowly, the plans of the communist leaders to create a „National” Catholic Church were dismantled. So they put together a new approach. Using the institutional channel, the regime abolished the five Roman Catholic dioceses existent in Romania. They created afterwards only two main so-called dioceses: Alba-Iulia, for the Hungarian ethnic faithful; and the Archdiocese of Bucharest-Iași, for the Romanian ethnic faithful. Of course, at the leadership of the latter was appointed a collaborationist cleric. Moreover, the salary from the state to the Roman Catholic clerics was conditioned. The pay was granted only to those clerics who favoured the communist political agenda. Those who protested were put immediately in jail.

After the canonical takeover of the Diocese of Iași, bishop Anton Durcovici began an ecclesiastical „tour” in Moldavia, visiting each parish in the bishopric. In doing so, he issued a discourse which put his faithful in deep concern regarding the practice of religion under the communist regime. The same message was delivered in the ecclesiastical territory of the Archdiocese of Bucharest. The institution was put by Pope Pius XII under the canonical authority of Durcovici in 1949. The whole approach of bishop Durcovici was punished by the political authorities. In the summer of 1949, while preparing for a sermon in Popești-Leordeni, near the capital city of Romania, bishop of Iași Anton Durcovici was arrested by the Securitate.

As a consequence, the majority of the Catholics from the villages of Moldavia were caught in clashes with the civil authorities between 1948-1949. The rookie Securitate agents tried to hold in custody the Catholic priests. In response, the authorities faced a fierce resistance from the villagers from the Bacău-Roman area. The lack of training of the troops and adding the low presence in Moldavia of the party-state officials led to the success of the villagers in bouncing back the effort of the Securitate. The most intense clashes were located in places like Cleja, Valea Seacă, Butea and Fărăoani.

The resistance wave of Moldavian Catholics was calmed by the political authorities in 1949 with the arrest of Anton Bișoc OFM Conv., the leader of the Franciscans in the region. At the helm of the diocese was put again cleric Marcu Glaser, as Apostolic Administrator. Following his death, the leadership of the bishopric was taken by the notable substitutes ordinaries Gheorghe Petz and

Wilhelm Clofanda. These three clerics did their best to maintain a resistance in relation with the new juridical demands of the regime regarding the religious life. But this came with a great human cost. Glaser died in 1950, while Petz and Clofanda were both arrested in 1950. Moreover, the party-state detained numerous simple priests and faithful.

At the beginning of 1951, the situation of the Diocese of Iași was very delicate. The canonical leaders were put in jail, the franciscans were totally unsure of their fate and a lot of parishes had no priest. The extended pressure of the regime showed concrete results. After the arrest of Wilhelm Clofanda, the next substitute ordinary in line was priest Petru Pleșca, who took his job in March of 1951. The context was totally changed. The Catholics in Moldavia were no longer in a position of showing resistance. Since his appointment, Pleșca was soon summoned to the Securitate regional Office of Bacău. Pleșca was the only substitute ordinary recognized by the communist state. This illustrates the willing of Pleșca to work with the civil authorities, notwithstanding the fact that Pleșca was earlier described as a „resistant” priest. In 1952, Pleșca inaugurated his official relationship with the Securitate. His alias name was „Victor Poenaru”. An ambiguous trajectory shaped by adherence and opposition towards the Securitate defined the career of cleric Petru Pleșca.

The substitute ordinary of Iași accepted the merge of his diocese with the Archdiocese of București in 1951. Pleșca became the Provicar general of the new ecclesiastical institution. Informally though he retained his usual authority over the ecclesiastical Roman-Catholic territory of Iași. From that position he supported all the major campaigns of the Gheorghiu-Dej regime: the collectivization of agriculture: the fight for peace etc. Also, the collaboration with the communist state proved sometimes to be in the interest of the Iași Catholic bishopric, such as the reestablishment of Iași Roman-Catholic Seminar in 1956.

After the participation of Petru Pleșca at the Second Vatican Council in December 1965, the priest from Moldavia was consecrated by Pope Paul VI with the ecclesiastical dignity of Titular Bishop of Vohci. This was definitely a personal title. He was not appointed bishop of Iași. However, the authorities back in Bucharest evaluated the step taken by Pope Paul VI as a major development. The Religious Cults Department didn't recognize the new hierarchical status of Pleșca. The latter descended in the following years into an authoritative path. Pleșca created a profound toxic medium of work within the Iași Catholic diocese. As a result, both the Moldavian Catholic priests and the Securitate wanted to get rid of him. A chance was there in 1968, when Pleșca was supposed to part

take in the first Sinod of Bishops at the Vatican. At the same time, the romanian authorities sent to Rome a moldavian priest sanctioned drastically by Pleșca. By the name of Iosif Andrici, the cleric wanted to resolve his situation by telling to the Holly See relevant authorities about Pleșca`s behavior. This operation was closely monitored by the Securitate. Despite Vatican`s disenchantment with Pleșca, the cleric retained his positions as substitute ordinary of Iași and of titular bishop of Voli.

The Securitate tried once again to discredite Petru Pleșca at the beginning of the 1970`s. The agents carefully rounded a majority of 80 priests (from a total of approximately 100 priests), leaded by notable cleric Gaspar Bachmeier, in order to sign and send to the authorities a „Memorandum” in wich the clerics wanted Pleșca ousted as a consequence of his vulcanic behavior. At first, the operation proved some effects. The titular bishop of Voli was banned from entering the city of Iași. His work in the diocese was to be verified closely by the officials of the Religious Cults Departament in Bucharest. However, the step took by the catholic priests in Moldavia didn`t achieve to oust Petru Pleșca from his seat. He remained substitute ordinary of Iași until his death in 1977. Although recruited by the communist regime, Pleșca behaved as a „power broker” in romanian roman-catholic realm, trying to overshadow the towering figure of bishop of Alba Iulia Márton Áron. Locally, he maintained a toxic work environment with his subordinates. As a consequence, the regime and the moldavian catholic clerics wanted him stripped of his duties. But the larger diplomatic context between communist Romania and the Vatican prevented this. The pope could make officials appointments in the country only in the conditions of an official diplomatic agreement between the two parties. It wasn`t the case for communist Romania.

BIBLIOGRAPHY

1. SOURCES

1.1. ARCHIVES

Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității:

Fond Documentar, doșar 0000038; 003441.

Fond Informativ, doșar 001675; 133583; 207058, vol. 1-6.

Fond Penal, doșar 57512; 051291, vol. 1-3; 051292, vol. 1-2.

Arhivele Naționale Istorice Centrale:

Fond CC al PCR – Secția Administrativ-Politică, doșarele 3/1948; 9/1948; 18/1948; 33/1949; 39/1949; 44/1949; 76/1949; 39/1950; 43/1950.

Fond Ministerul Cultelor și Artelor. Direcția Studii 1924-1925; 1930-1935; 1937-1963; doșarele 27/1948; 18/1949; 19/1950; 20/1950; 23/1950; 37/1951; 45/1951; 46/1951; 50/1951; 51/1951; 55/1951; 35/1952; 55/1953; 52/1955; 31/1956; 37/1956; 42/1956; 34/1957; 35/1957; 40/1957; 16/1969.

Fond Ministerul Cultelor și Artelor 1948-1968 (Vol. I), dosarele 3/1948-1953; 16/1965; 209/1964; 49/1968;

Fond Ministerul Cultelor și Artelor 1969-1991 (Vol. II), dosarele 6/1970; 7/1970.

Arhivele Naționale Iași, fond Comitetul Județean Iași al Partidului Muncitoresc Român, dosar 3/1949.

1.2. Edited documents

Achim, Viorel (editor), *Politica regimului Antonescu față de cultele neoprotestante. Documente*, cuvânt înainte de Alexandru Florian, București, Editura Institutului Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, Iași, Editura Polirom, 2013.

Benjamin, Lya (editor), Comisia Internațională pentru Studierea Holocaustului în România, *Documente*, Iași, Editura Polirom, 2005.

Berindei, Mihnea; Dobrinu, Dorin; Goșu, Armand (editori), *Istoria comunismului din România. Documente. Perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1945-1965)*, București, Editura Humanitas, 2009.

Idem, *Istoria comunismului din România*, volumul II, *Documente Nicolae Ceaușescu (1965-1971)*, Iași, Editura Polirom, 2012.

Idem, *Istoria comunismului din România*, volumul III, *Documente Nicolae Ceaușescu (1972-1975)*, Iași, Editura Polirom, 2016.

Bodeanu, Denișă; Vașile, Valentin (editori), *Afacerea „Evanghelistul”. Vizita lui Billy Graham în România (1985)*, Cluj Napoca, Editura Argonaut, 2010.

Bodeanu, Denisa (editor), *O rază de speranță în întuneric... Ajutoarele primite din străinătate de cultele religioase din România în anii '70- '80*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2018.

Bucur, Ioan-Mariu; Păiușan, Criștina; Popeșcu, Ioan; Preda, Dumitru, *România – Vatican*, vol. I, *Relații diplomatice 1920-1950*, București, Editura Enciclopedică, 2003.

Bucur, Ioan-Mariu; Ștan, Lavinia (editori), *Persecuția Bisericii Catolice din România. Documente din Arhiva Europei Libere 1948-1960*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Târgu-Lăpuș, Editura Galaxia Gutemberg, 2005.

Cipăianu, George, *Catholicism și comunism în România, 1946-1955. O perspectivă diplomatică franceză*, traducere din limba franceză de Liana Lepădatu, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2015.

Ciuceanu, Radu; Păiușan, Cristina (editori), *Biserica Ortodoxă Română sub regimul comunist*, vol. 1 (1945-1958), București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2001.

Dobrinu, Dorin (editor), *Proba infernului. Personalul de cult în sistemul carceral din România potrivit documentelor Securității, 1969-1962*, București, Editura Scriptorium, 2004.

Idem (editor), *Listele morții: Deținuți politici decedați în sistemul carceral din România potrivit documentelor Securității, 1945-1958*, Iași, Editura Polirom, 2008.

Durcovici, Anton, «Nu sunt de acord». *Declarații din arestul Securității București (1950)*, cu o prefață de Wilhelm Dancă, Iași, Editura Sapiientia, 2011.

Ioanid, Radu (editor), *Securitatea și vânzarea evreilor. Istoria acordurilor secrete dintre România și Israel*, Iași, Editura Polirom, 2015.

Soica, Sergiu, *Cardinalul Iuliu Hossu în dosarele Securității. – note informative*, Cluj Napoca, Editura Mega, 2015.

Totok, William (editor), *Episcopul, Hitler și Securitatea. Procesul stalinist împotriva «spionilor Vaticanului»*, Iași, Editura Polirom, 2008.

****Biserica noastră și cultele minoritare. Marea discuție parlamentară în jurul Legii cultelor*, îngrijire de ediție, studiu introductiv și note de Constatin Schifirneț, București, Editura Albatros, 2000.

*** *Legea și statutele cultelor religioase din Republica Populară Română*, București, Editura Ministerului Cultelor, 1949.

*** *Legea și statutele cultelor religioase din RPR*, București, Editura Ministerului Cultelor, 1951.

*** *Lupta pentru pace. Datorie de onoare a oamenilor muncii*, Editura Confederației Generale a Muncii, 1950.

*** *Procesul unui grup de spioni, trădători și complotiști în slujba Vaticanului și a centrului de spionaj italian*, București, Editura de Stat pentru Literatură Științifică, 1952.

****Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu*, vol. II, *ianuarie-martie 1941*, ediție de documente întocmită de Marcel Ciucă, Aurelian Teodorescu, Bogdan Florin Popovici, București, Arhivele Naționale ale României, 1998.

****Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu*, vol. III, *aprilie-iunie 1941*, ediție de documente întocmită de Marcel Ciucă, Maria Ignat, Aurelian Teodorescu, București, Arhivele Naționale ale României, 1999.

****Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu*, vol. V, *octombrie 1941-ianuarie 1942*, ediție de documente întocmită de Marcel Ciucă, Maria Ignat, București, Arhivele Naționale ale României, 2001.

****Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu*, vol. VI, *februarie-aprilie 1942*, ediție de documente întocmită de Marcel Ciucă, Maria Ignat, București, Arhivele Naționale ale României, 2002.

****Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu*, vol. IX, februarie-decembrie 1943, ediție de documente întocmită de Marcel Ciucă, Maria Ignat, București, Arhivele Naționale ale României, 2006.

1.3. Memoirs

Mindszenty, József, *Memoirs*, New York, Macmillan, 1974.

Moses, Alfred H., *Jurnal de București: drumul României de la întuneric la lumină. Memoriile unui ambasador american*, traducere din limba engleză de Andrei Dóǎ, București, Editura Art, 2019; ediția în limba engleză: *Bucharest Diary: Romania's Journey from Darkness to Light*, Washington, D.C., Brookings Institution Press, 2018.

Netzhammer, Raymund, *Episcop în România într-o epocă a conflictelor naționale și religioase*, vol. I,II,III, București, Editura Academiei Române, 2005.

Ploscaru, Ioan, *Lanțuri și teroare*, Timișoara, Editura Signata, 1993.

Wurmbrandt, Richard, *Cu Dumnezeu în subterană*, traducere din limba engleză de Marilena Alexandrescu-Munteanu și Maria Chilian, București, Editura Casa Școalelor, 1993.

Wyszyński Cardinal Stefan, *A Freedom Within: The Prison Notes of Cardinal Stefan Wyszyński*, translation by Barbara Krzywicki-Herbert and rev. Walter J. Ziemba, New York, Harcourt Brace Jovanovich, 1984.

Zăpodeanu, Ioan, *Pasărea cu gheare roșii. File din istoria satului Butea, județul Iași*, Iași, Editura Sapientia, 2009.

1.4. Interviews

Adrian Onica, „Sebastian Kräuter: Viața mea a fost, ca să spun așa, cu pace...”, interviu în Smaranda Vultur (coordonator), *Germanii din Banat prin povestirile lor*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Iași, Editura Polirom, 2018, pp. 63-73.

Roǎá, Zoltán; Momoc, Antonio, *Activiștii mărunți. Istorii de viață*, București, Editura Curtea Veche, 2007.

Cadar, Cornel, „Interviu cu PS Petru Gherghel la 40 de ani de păstorire”, interviu pe: <https://www.egco.ro/2018/02/21/interviu-cu-ps-petru-gherghel-la-40-de-ani-de-pastorire/>.

1.5. Press

Adevărul, nr. 17757/1950.

Scânteia, nr. 1174, 18 iulie 1948; nr. 1175 din 20 iulie 1948.

România liberă, nr. 1198, 18 iulie 1948; nr. 1199, 20 iulie 1948; nr. 1202, 23 iulie 1948.

Universul, nr. 164, 18 iulie 1948; nr. 166, 21 iulie 1948; nr. 169, 25 iulie 1948.

2. Special Papers

Annuario Pontificio Per L'anno 1931, Citta del Vaticano, Tipografia Poliglota Vaticana, 1931.

Academia Română, *Istoria Românilor*, vol. X, București, Editura Univers Enciclopedic, 2013.

Achim, Viorel, *Munca forțată în Transnistria. «Organizarea muncii» evreilor și romilor; decembrie 1942-martie 1944*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2015.

Apor, Balazs; Apor, Peter; Ree, Arfon (ed.), *The Sovietization of Eastern Europe: New Perspectives on the Postwar Period*, Washington D.C., New Academia Publishing, 2008.

Applebaum, Anne, *Cortina de Fier. Represiunea sovietică în europa de Est, 1945-1956*, traducere din limba engleză de Gabriel Itoian, București, Editura Litera, 2015; ediția în limba engleză: *Iron Curtain: The Crushing of Eastern Europe, 1944-1956*, New York, Doubleday, 2012.

Ash, Timothy Garton, „Swords into ploughshares: The unofficial «peace movement» and the Churches in East Germany”, în *Religion in Communist Lands*, Vol. 11, Issue 3, 1983, pp. 244-250.

Atudorei, Ionuț, *Comunitățile catolice din Moldova: studiu de geografie istorică*, Iași, Editura „Presa Bună”, 2015.

Bánkúti, Gábor, *Iezuiții în România în secolul XX*, traducere din limba maghiară de Tímea Berki, control științific de Cristian Vasile, Oradea, Editura Ratio et Revelatio, 2019.

Banu, Luminița; Banu, Florian, „Tentativa de creare a Departamentului Securității în cadrul Ministerului Afacerilor Interne (1956), în Florian Banu, Liviu Țăranu (coordonatori), *Securitatea 1948-1949*, vol. I, *Monografie*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2016, pp. 108-112.

Basciani, Alberto, *Difícila unire. Basarabia și România Mare, 1918-1940*, traducere din limba italiană de George Doru Ivan și Maria Voicu, cu o prefață de Keith Hitchins, Chișinău, Editura Cartier, 2018.

Besançon, Alain, *Confuzia limbilor. Criza ideologică a Bisericii*, traducere din limba franceză de Mona și Sorin Antohi, București, Editura Humanitas, 1992.

Idem, *Dilemele mântuirii. Criza Bisericii Catolice*, traducere din limba franceză de Mona și Sorin Antohi, București, Editura Humanitas, 2001.

Beeson, Trevor, *Discretion and Valour. Religious conditions in Russia and Eastern Europe*, ediție revăzută, cu un cuvânt înainte la prima ediție de Sir John Lawrence, Londra, Collins, Fount Paperbacks, Philadelphia, Fortress Press, 1982 [prima ediție – 1974].

Blet, Pierre, *Pius XII and the Second World War: According to Archives of the Vatican*, New Jersey, Paulist Press, 1999.

Blit, Lucian, „The Insoluble Problem: Church and State in Poland”, în *Religion in Communist Lands*, Vol. 1, Issue 3, 1973, pp. 8-11.

Bodeanu, Denisa, „Arestul, procesul și detenția episcopului Márton Áron în documentele din Arhiva CNSAS”, în *Caietele CNSAS*, Anul VI, nr. 1-2 (11-12)/2013, București, 2014, pp. 227-244.

Boer, Roland, *Lenin, Religion and Theology*, Basingstoke, Palgrave MacMillan, 2013.

Bociurkiw, Bohdan R., „The Formulation of Soviet Religious Policy”, în *Journal of Church and State*, vol. 28, no. 3, 1986, pp. 423-438.

Boia, Lucian, *În jurul Marii Uniri de la 1918. Națiuni, frontiere, minorități*, București, Editura Humanitas, 2017.

Idem, *Occidentul. O interpretare istorică*, traducere din limba franceză de Emanoil Marcu, București, Editura Humanitas, 2017.

Idem, *Strania istorie a comunismului românesc (și straniile ei consecințe)*, București, Editura Humanitas, 2016.

Idem, *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930 și 1950*, ediția a IV-a, București, Editura Humanitas, 2016.

Idem, *Suveranii României. Monarhia, o soluție?*, București, Editura Humanitas, 2014.

Bordeaux, Michael, „The Role of Religion in the Collapse of Communism”, în *Archiva Moldaviae*, vol. V, 2013, pp. 335-342.

Bosomitu, Ștefan, *Miron Constantinescu. O biografie*, București, Editura Humanitas, 2014.

Bozgan, Ovidiu, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România comunistă în lumina documentelor diplomatice franceze*, București, Editura Sylvi, 2000.

Bozgan, Ovidiu (coordonator), *Studii de istorie a Bisericii*, București, Editura Universității din București, 2000.

Idem (coordonator), *Biserică, putere, societate. Studii și documente*, București, Editura Universității din București, 2001.

Idem, „Nunțiatura Apostolică din România în anii 1948-1950”, în Idem (coordonator), *Biserică, putere, societate. Studii și documente*, București, Editura Universității din București, 2001, pp. 130-154.

Idem, *Cronica unui eșec previzibil: România și Sfântul Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea*, București, Editura Curtea Veche Publishing, 2004.

Broun, Janice, „The Latin Rite Roman-Catholic Church of Romania”, în *Religion in Communist Lands*, Vol. 12, Issue 2, 1984, pp. 168-184.

Idem, „The Catholic Church in Romania”, în Pedro Ramet (editor) *Catholicism in Communist Societies*, Durham and London, Duke University Press, 1990, pp. 207-231.

Bucur, Ioan-Marius, „Le Relazioni della Romania con la Santa Sede all’inizio della guerra fredda”, în Francesco Guida, *Etnia e confessione in Transilvania (secoli XVI-XX)*, Roma, Editura Lithos, 2000, pp. 97-107.

Idem, *Din istoria Bisericii Greco-Catolice Române (1918-1953)*, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2003.

Burcea, Mihai, Bosomitu, Ștefan (coordonatori), *Spectrele lui Dej. Incursiuni în biografia și regimul unui dictator*, Iași, Editura Polirom, 2012.

Buruiană, Ovidiu, „Iași”, în Bogdan Murgescu, Andrei Florin Sora (coordonatori), *România Mare votează: alegerile parlamentare din 1919 la «firul ierbii»*, Iași, Editura Polirom, 2019, pp. 295-309.

Catalan, Gabriel, „Prigoana anticatolică din România între 1949-1953. Arestări și procese ale unor clerici și credincioși”, în *Analele Sighet*, vol. 7, *Anii 1949-1953: mecanismele terorii*, Romulus Rusan (editor), București, Fundația Academică Civică, 1999, pp. 118-124.

Cadar, Cornel, *Anton Durcovici: arestarea, ancheta, închisoarea, moartea, înmormântarea*, Iași, Editura „Presa Bună”, 2014.

Chenau, Phillippe, *Pie XII*, Paris, Édition du Cerf, 2003.

Idem, *L’Église catholique et le communisme en Europe, 1917-1989*, Paris, Édition du Cerf, 2009.

Ciobanu, Petru, „Trecerea parohiilor din Basarabia sub jurisdicția Episcopiei de Iași și vizitele episcopilor Alexandru Theodor Cisar și Mihai Robu în Basarabia”, în *Analecta catholica*, nr. 5-6, 2011, pp. 181-206.

Idem, „Scurtă incursiune în istoria Bisericii locale din Republica Moldova”, în *Buletin istoric*, nr. 14, 2003, pp. 121-138.

Ciobanu, Petru, „Vizitele pastorale ale episcopului Anton Durcovici”, în *Buletin istoric*, nr. 15, 2014, pp. 91-111.

Connor, Charles, Patrick, *Defenders of the Faith in Word and Deed*, San Francisco, Ignatius Press, 2003.

Coman, Octavian, „Verbum Domini la Securitate”, text disponibil la <https://safielumina.ro/cuvantcatresecuritate/>.

Conzemius, Victor, „Protestants and Catholics in the German Democratic Republic, 1945-90: A Comparison”, în *Religion, State & Society*, Vol. 26, No. 1, 1998, pp. 51-59.

Chivu-Duță, Carmen, *Culte din România. Între prigonire și colaborare*, Iași, Editura Polirom, 2007.

Chrypinski, Victor C., „The Catholic Church in Poland, 1944-1989”, în Pedro Ramet (ed.), *Catholicism and Politics in Communist Societies*, Durham & London, Duke University Press, 1990, pp. 117-141.

Chumachenko, Tatiana A., *Church and State in Soviet Russia. Russian Orthodoxy from World War II to the Khrushchev Years*, Edited and Translated by Edward E. Roslof, M. E. Sharpe, New York, 2002.

Cviic, Cristopher, „Recent developments in Church-State Relations in Yugoslavia”, în *Religion in Communist Lands*, Vol. 1, Issue 2, 1973, pp. 6-8.

Coppa, Frank J., *The Life and Pontificate of Pope Pius XII. Between History and Controversy*, Washington D. C., The Catholic University of America Press, 2013.

Idem, *The Papacy in the Modern World: A Political History*, London, Reaktion Books, 2014.

Croitoru, Vasilică, *Răscumpărarea memoriei. Cultul Penticostal în perioada comunistă*, Medgidia, Editura Succeed Publishing, 2010.

Cucuteanu, Radu T., „Contrareforma” în Moldova (sfârșitul secolului XVI – începutul secolului XVII), teză de doctorat, Iași, Universitatea “Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de Istorie, 2017.

Deletant, Dennis, *Ceaușescu și Securitatea. Constrângere și disidență în România anilor 1965-1989*, traducere din limba engleză de Georgeta Ciocâltea, București, Editura Humanitas, 1998.

Idem, *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu-Dej și statul polițienesc, 1948-1965*, traducere din limba engleză de Lucian Leuștean, cu o prefață a autorului în limba română, Iași, Editura Polirom, 2001.

Idem, *Aliatul uitat al lui Hitler. Ion Antonescu și regimul său, 1940-1944*, traducere din limba engleză de Delia Răzdolescu, București, Editura Humanitas, 2008.

Idem, *Romania under Communism. Paradox and Degeneration*, Abingdon and New York, Routledge, 2019.

Despinescu, Anton, „Episcopia Catolică de Iași în secolul al XX-lea”, în *Buletin istoric*, nr. 1, 2000, pp. 23-40.

Idem, „«Diarium» - File de cronică privind seminarul diecezan «Sfântul Iosif» din Iași (1944-1947)”, în *Buletin istoric*, nr. 3, 2002.

Idem, „Episcopul Nicolae Iosif Camilli: prima păstorire (1884-1894)”, în *Buletin istoric*, nr.5, 2004, pp. 45-82.

Idem, „Activitatea Fraților Minori Conventuali în Dieceza de Iași (1884-2005)”, în *Buletin Istoric*, nr. 6, 2005, pp. 129-142.

Idem, *Nicolae Iosif Camilli – primul episcop de Iași (1884-1894, 1904-1915)*, Iași, Sapiientia, 2015.

Doboș, Dănuț, *Răchiteni – file de monografie istorică*, Iași, Editura Presa Bună, 1999.

Idem, „Martiri și mărturisitori ai Bisericii Catolice din Moldova”, în *Buletin istoric*, nr. 5, 2004, pp. 238-257.

Idem (coordonator), *Hălăucești – sat de veche tradiție cultural-religioasă*, Iași, Editura Sapiientia, 2004.

Idem (coordonator), *Sagna. File de monografie istorică*, Iași, Editura Sapiientia, 2004.

Idem, Cheptea, Stela; Despinescu, Anton, *Catedrala romano-catolică de Iași*, Iași, Editura Presa Bună, 2005.

Doboș, Dănuț; Zahariuc, Petronel; Cireș, Lucia; Butnaru, Daniela, *Adjudei: șase veacuri de prezență catolică pe valea Siretului*, Iași, Editura Sapiientia, 2005.

Idem; Despinescu, Anton, *Episcopul Anton Durcovici. O viață închinată lui Dumnezeu și Bisericii*, Iași, Editura Sapiientia, 2005.

Doboș, Dănuț, „Figuri ilustre. Pr. Gheorghe Petz”, în *Lumina creștinului*, nr. 9 (189)/2005, [ediție online], accesibil la <http://ercis.ro/lumina/numar.asp?an=2009&numar=4&id=86>.

Idem; Dâscă, Isidor; Gabor, Iosif; Despinescu, Anton; Ilieș, Antonel Aurel, *Catolicii din Bacău*, Iași, Editura Sapiientia, 2007.

Doboș, Dănuț; Marton, József; Fodor, József (editori), Comisia Națională de Studiere a Istoriei Bisericii Catolice din România, *Biserica Romano-Catolică din România în timpul prigoanei comuniste (1948-1989)*, Iași, Editura Sapiientia, 2008.

Doboș, Dănuț; Zahariuc, Petronel; Butnaru, Daniela; Coșa, Anton, *Mărgineni, un sat de la porțile Bacăului*, Iași, Editura Sapiientia, 2009.

Doboș, Dănuț, „Figuri ilustre: Pr. Wilhelm Clofanda”, în *Lumina Creștinului*, nr.7/2009, [ediție online], accesibil la: <http://www.ercis.ro/lumina/numar.asp?an=2009&numar=7&id=156>.

Idem, „Preoții romano-catolici, în tranșeele pentru apărarea patriei”, în *Buletin istoric*, nr. 11, 2010.

Idem, „Biserica Romano-Catolică”, în Octavian Roske (coordonator), *România, 1945-1989. Enciclopedia regimului comunist. Represiunea*, Volumul I, A-E, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2011, pp. 208-213.

Idem, „Relațiile dintre Episcopia de Iași și Ordinul Fraților Minori Conventuali în perioada 1949-1957”, în *Buletin istoric*, nr.13, 2012, pp. 113-130.

Idem; Văcaru, Silviu; Coșa, Anton; Butnaru, Daniela; Blaj, Petru; Cadar, Cornel; *Butea – monografie*, Iași, Editura Presa Bună, 2013.

Doboș, Dănuț, „Enciclopedia regimului comunist”, în *Actualitatea creștină*, nr. 3, anul 2013, ediție online disponibilă la: <http://www.actualitatea-crestina.ro/wp-content/uploads/2013/03/032013.pdf>.

Idem (coordonator), *Răchiteni. Șase veacuri de prezență catolică pe valea Siretului*, Iași, Editura Sapiientia, 2015.

Idem (coordonator), *Traian (NT). Istorie, spiritualitate și buna conviețuire*, Iași, Editura Presa Bună, 2017.

Idem, *Pro memoria. Dieceza Romano-Catolică de Iași în anii primului război Mondial*, Iași, Editura Sapiientia, 2018.

Idem; Ciobanu, Petru; Gabor, Iosif; *Biserica și școala: din istoria învățământului catolic din România*, Iași, Editura Sapiientia, 2020.

Doboș, Fabian, (coordonator), *Săbăoani: file de istorie*, Iași, Editura Presa Bună, 2002.

Idem, *Viața episcopului Anton Durcovici, martir al Bisericii Catolice din România*, Iași, Editura Sapiientia, 2010.

Idem, *Părintele Ioan Ciuraru, un apostol neobosit al lui Cristos*, Iași, Editura Sapiientia, 2011.

Idem, *Dieceza de Iași în timpul păstoririi episcopului Dominic Jaquet OFMConv. (1895-1903)*, traducere din limba italiană de Petru Ciobanu, Iași, Editura Sapiientia, 2011.

Idem, „130 de ani de la înființarea Diecezei Romano-Catolice de Iași. Periplu istoric”, în *Buletin istoric*, nr. 15, 2014.

Idem, *Părintele Rafael Friedrich – mărturisitor într-o țară comunistă*, Iași, Editura Sapiientia, 2015.

Idem, *Congregația Notre Dame de Sion. 150 de ani de activitate în Moldova (1866-2016)*, Iași, Editura Sapiientia, 2016.

Idem; Butnaru, Daniela; Botoșineanu, Luminița; Coșa, Anton; Doboș, Dănuț; Ghercă-Munteanu, Iulian; Fedor, Cătălin-George, *Istoria catolicilor din Săbăoani*, Iași, Editura Sapiientia, 2018.

Dobre, Florica (coordonator), *Membrii C.C.al P.C.R.: 1945-1989. Dicționar*, București, Editura Enciclopedică, 2004.

Dobrincu, Dorin, „Națiune și confesiune. Reflecții asupra coabitării în spațiul românesc”, în *Xenopoliana*, vol. V, 1997, nr. 1-4, pp. 84-90.

Idem, „Libertate religioasă și contestare în România lui Nicolae Ceaușescu: Comitetul Creștin Român pentru Apărarea Libertății Religioase și de Conștiință (ALRC)”, în *Anii 1973-1989. Cronica unui sfârșit de sistem*, colecția „Analele Sighet”, vol. 10, 2003, pp. 203-227.

Idem, „Religie și putere în România. Politica statului față de confesiunile (neo)protestante, 1919-1944”, în *Studia Politica. Romanian Political Science Review*, Actele Colocviului *Biserici și politică în societatea românească a secolului al XX-lea*, vol. VII, nr. 3, 2007, pp. 583-602.

Idem, „Cedarea Basarabiei”, în *Revista 22*, ediție online, 2010, text disponibil la <https://revista22.ro/8911/html>.

Idem, „Consecințe ale unei cedări lipsite de onoare”, în *Revista 22*, ediție online, 2010, text disponibil la <https://www.revista22.ro/consecinte-ale-unei-cedari-lipsite-de-onoare-8912.html>.

Idem, „«Culte neoprotestante și drepturile omului în România». Un memoriu din 1977”, în *Archiva Moldaviae*, vol. IV, 2012, pp. 351-402.

Idem, „«Noi nu suntem marxiști, ci creștini». Actele constitutive ale Comitetului Creștin Român pentru Apărarea Libertății Religioase și de Conștiință (1978)”, în *Archiva Moldaviae*, vol. VII, 2015, pp. 275-294.

Idem, „Declinul diversității. Minorități etnice și religioase în Iași, 1944-1989”, în *Iași – oraș al diversității. Categori etnice și minorități religioase în secolele XV-XX: aspecte sociale, economice, și culturale*, coordonator Laurențiu Rădvan, Iași, Editura Ars Longa, 2015, pp. 278-375.

Idem, „Sub puterea Cezarului. O istorie politică a evanghelicilor din România (a doua jumătate a secolului al XIX-lea – 1989)”, în Dorin Dobrinu, Dănuț Mănăstireanu (coordonatori), *Omul evanghelic. O explorare a comunităților protestante românești*, Iași, Editura Polirom, 2018, pp. 37-244.

Idem, „Prizonieri de război Centrali și internații civili în România, 1916-1918 (XXI)”, publicat la 30 ianuarie, 2020, text disponibil la [https://moldova.europalibera.org/a/prizonierii-de-r%C4%83zboi-centrali-%C8%99i-interna%C8%9Bii-civili-%C3%AEn-rom%C3%A2nia-1916-1918-\(xxi\)/30408487.html](https://moldova.europalibera.org/a/prizonierii-de-r%C4%83zboi-centrali-%C8%99i-interna%C8%9Bii-civili-%C3%AEn-rom%C3%A2nia-1916-1918-(xxi)/30408487.html).

Dumea, Emil, *Istoria Bisericii Catolice din Moldova*, Iași, Editura Sapiientia, 2006.

Dumitrescu, Andrei, „Din activitatea Ep. Marcu Glaser, Administrator apostolic al Diecezei de Iași (1944-1947/1949-1950)”, în *Buletin istoric*, nr. 10, 2009, pp. 90-98.

Dumitru-Snagov, Ion, *România în diplomația Vaticanului, 1939-1944*, București, Editura Europa Nova, 1999.

Dunn, Dennis J., *Détente and Papal-Comunist Relations 1962-1978*, Boulder, Avalon Publishing, 1979.

Idem, *The Catholic Church and Russia. Popes, Patriarchs, Tsars and Commissars*, Ashgate Publishing Company, Burlington, 2004.

Idem, *The Catholic Church and Soviet Russia, 1917-1939*, New York, Routledge, 2017.

Duro elle, Jean Bapti te; Mayeur, Jean Marie, *Istoria catolicismului*, traducere din limba franceză de Teodora Pavel, București, Editura Științifică, 1999.

Enache, George, *Ortodoxie și putere politică în România contemporană. Studii și eseuri*, București, Editura Nemira, 2005.

Idem, „Strategii de infiltrare și atragere la colaborare a cultelor religioase elaborate de autoritățile procomuniste din România în perioada 1945-1947, cu o privire specială asupra cazului Bisericii Ortodoxe Române”, în *Caietele CNSAS*, anul I, nr. 1/2008, pp. 53-92.

Falconi, Carlo, *The Silence of Pius XII*, London, Faber and Faber, 1970.

Fischer, Hans-Friedrich, „The Catholic Church in the GDR: A Look Back in Anger”, în *Religion in Communist Lands*, Vol. 13, Issue 3-4, 1991, pp. 211-219.

Figes, Orlando, *Revoluția Rusă 1891-1924. Tragedia unui popor*, traducere din limba engleză de Cornelia Marinescu, Iași, Editura Polirom, 2016.

Fogelquist, Alan, *Politics and Economic Policy in Yugoslavia, 1918-1929*, Los Angeles, Global Geopolitics Net, 2011.

Ghercă, Iulian I., *Presa catolică din România în prima jumătate a secolului al XX-lea*, teză de doctorat, Iași, Universitatea “Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de Istorie, 2012; ediție publicată în volum: Ghercă, Iulian, *Catolicii în spațiul public: presa catolică din România în prima jumătate a secolului al XX-lea*, Iași, Editura Institutul European, 2013.

Giurescu, Dinu C., *România în al doilea război mondial (1939-1945)*, București, Editura All Educational, 1999.

Goeckel, Robert F., „The Catholic Church in East Germany”, în Pedro Ramet (ed.), *Catholicism and Politics in Communist Societies*, Durham & London, Duke University Press, 1990, pp. 93-116.

Guida, Francesco, *România în secolul XX*, traducere din limba italiană de Dragoș Cojocaru, Chișinău, Editura Cartier, 2019.

Gumenâi, Ion, *Comunitățile romano-catolice, protestante și lipovenești din Basarabia în secolul al XIX-lea*, Chișinău, Editura Institutului de Studii Enciclopedice, 2013.

Heimann, Mary, *Czechoslovakia: The State that Failed*, New Haven, Yale University Press, 2009.

Heinen, Armin, *România, Holocaustul și logica violenței*, traducere din limba germană de Ioana Rostoș, Iași, Editura Universității “Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2011.

Herban, Adela, *România-Vatican, 1939-1950. Relații diplomatice*, Deva, Editura Astra, 2008.

Hitchins, Keith, *Scurtă istorie a României*, traducere din limba engleză de Lucia Popovici, Iași, Editura Polirom, 2015.

Hlevniuk, Oleg V., *Stalin. O nouă biografie a unui dictator*, traducere din limba engleză de Anca Simitopol, București, Editura Litera, 2017.

Husband, William, «*Godless Communists*»: *Atheism and Society in Soviet Russia, 1917-1932*, Dekalb, Northern Illinois Press, 2000.

Ilieș, Antonel-Aurel, „Seminarul filosofico-teologic «Sf. Bonaventura» din Luizi-Călugăra (1924-1949)”, în *Buletin istoric*, nr. 10, 2009, pp. 193-210.

Ionescu-Gură, Nicoleta, *Stalinizarea României. Republica Populară Română: 1948-1950. Transformări instituționale*, București, Editura AIII, 2005.

Jánosi, Csongor, „Destinul unui preot din Transilvania în regimul comunist. János Dobri (1914-1990)”, în Cosmin Budeancă și Dalia Báthory, *Istории (ne)spuse. Strategii de supraviețuire și integrare socioprofesională în familiile foștilor deținuți politici din Europa Centrală și de Est în anii '50- '60*, Iași, Editura Polirom, 2019, pp. 115-136.

Judt, Tony, *Postwar. A history of Europe Since 1945*, London, Vintage Books, 2010.

Idem, *Când lucrurile se schimbă. Eseuri 1995-2010*, selecție și introducere de Jennifer Homans, traducere din limba engleză de Petru Iamandi, București, Editura Litera, 2017.

Kaplan, Karel, „Church and State in Czechoslovakia from 1948 to 1956. Part I”, în *Religion in Communist Lands*, Vol. 14, Issue 1, 1986, pp. 59-72.

Kaplan, Robert D., *Balkan Ghosts. A Journey Through History*, New York, Saint Martin's Press, 1993.

Kelley, Geraldine, *Book of Remembrance: Biographies of Catholic Clergy and Laity Repressed in the Soviet Union (USSR) from 1918 to 1953*, lucrare disponibilă online la <https://biographies.library.nd.edu/>.

Kenez, Peter, *Hungary from the Nazis to the Soviets: The Establishment of the Communist Regime in Hungary, 1944-1948*, New York, Cambridge University Press, 2006.

Kent, Peter C., *The Pope and the Duce: The International Impact of the Lateran Agreements*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 1981.

Idem, *The Lonely Cold War of Pope Pius XII. The Roman-Catholic Church and the Division of Europe, 1943-1950*, Montreal and Kingston, London, Ithaca, McGill-Queens's University Press, 2002.

King, Charles, *Odessa. Geniu și moarte într-un oraș al visurilor*, traducere din limba engleză de Radu Săndulescu, Chișinău, Editura Cartier, 2019.

Kotkin, Stephen, *Stalin. Volume I, Paradoxes of Power, 1878-1928*, New York, Penguin Books, 2014.

Kramer, Mark, „Stalin, Soviet Policy and the Consolidation of Communist Bloc in Eastern Europe”, lucrare prezentată la Freeman Spogli International Institute, 30 aprilie 2010.

László, Leslie, „The Catholic Church in Hungary”, în Pedro Ramet (ed.), *Catholicism and Politics in Communist Societies*, Durham & London, Duke University Press, 1990, pp. 156-180.

Lăcătușu, D., Cioflâncă, Adrian, „Profesiunea lui tortura: cazul Gheorghe Enoiu”, în *Ziarul de Iași*, [ediție online], accesibil la: <https://www.ziaruldeiasi.ro/opinii/profesiunea-lui-tortura-cazul-gheorghe-enoiu-ni6ft5>.

Lendvai, Paul, *Ungurii*, traducere din limba germană de Maria Nastasia și Ion Nastasia, București, Editura Humanitas, 2017.

Lesquen, Henry, *Religia contra ideologiei socialiste*, traducere din limba franceză de Bogdan Rădulescu, București, Editura Antet, f.a.

Leuștean, Lucian N., *Orthodoxy and The Cold War. Religion and Political Power in Romania, 1947-65*, Basingstoke, Palgrave MacMillan, 2009.

Idem (ed.), *Eastern Christianity and the Cold War, 1945-91*, London, Routledge, 2010.

Longworth, Philip, *Crearea Europei de Est: de la preistorie la comunism*, traducere din limba engleză de Eugen Stancu, București, Editura Curtea Veche Publishing, 2002.

Lőrincz, Francisc, Carol, Octavian, *Istoria Diecezei Romano-Catolice Oradea între anii 1945-1989*, teză de doctorat, Cluj-Napoca, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Teologie Romano-Catolică, 2013.

Ljubojević, Ana; Gavrilović, Darko; Perica, Vjekoslav, „Myths and Countermyths and the Incorporation of Myth into New National Ideologies”, în Darko Gavrilović, Vjekoslav Perica (eds.), *Political Myths in the Former Yugoslavia and Successor States: A Shared Narrative*, Dordrecht, Republic of Letters, 2011, pp. 67-68.

Luca, Constantin D., *Comunitatea catolică din Moldova. Dinamică socială și relații cu statul în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, teză de doctorat, Iași, Universitatea “Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de Istorie, 2012.

Luukkanen, Arto, *The Religious Policy of the Soviet State: A Case Study: The Central Standing Commission on Religious Questions, 1929-1938*, Helsinki, Finnish Historical Society, 1997.

Idem, *The Party of Unbelief: The Religious Policy of the Bolshevik Party, 1917-1929*, Helsinki, Finnish Historical Society, 1994.

Lupu, Ștefan (coordonator), *În umbra crucii. Articole și studii despre viața și activitatea episcopului Anton Durcovici*, Iași, Editura Sapientia, 2013.

Idem (coordonator), *Episcopul Anton Durcovici. De la leagăn până la mormânt*, Iași, Editura Sapientia, 2014.

Luxmoore, Jonathan; Babiuch, Jolanta, „The Catholic Church and Communism, 1789-1989”, în *Religion, State & Society*, Vol. 27, Nos 3/4, 1999, pp. 301-313.

Manuilă, Sabin, „Populația României”, în *Enciclopedia României*, vol. 1, Imprimeria Națională, București, 1938.

Marples, David R., *Rusia în secolul XX. În căutarea stabilității*, traducere din limba engleză de Mihai-Dan Pavelescu, București, Editura Meteor Press, 2014.

Marsh, Christopher, *Religion and State in Russia and China. Suppression, Survival, and Revival*, New York, Continuum, 2011.

Marx, K.; Engels, F., *Opere*, vol. 3, București, Editura Politică, 1962.

Marx, Karl, Engels, Friedrich, Lenin, V. I., *Despre religie*, studiu introductiv de Petru Berar, Editura Politică, București, 1974.

Marx, Karl, Friedrich, Engels, *On Religion*, Mineola, New York, Dover Publications, 2008.

Matchett, Katleen, „Recent Events in the Lithuanian Catholic Church”, în *Religion in Communist Lands*, Vol. 1, Issue 1, 1973, pp. 9-11.

Mazgaj, Marian S., *Church and State in Communist Poland. A History, 1944-1989*, McFarland, 2010.

McCauley, Martin, *Stalin și stalinismul*, traducere din limba engleză de Ioana Bârzeanu, București, Editura Meteor Press, 2010.

McDonough, Frank, *Gestapo: Mit și realitate despre poliția secretă a lui Hitler*, traducere din limba engleză de Ondine-Cristina Dascălița, București, Editura Trei, 2019.

Mckown, Delos B., *The Classical Marxist Critiques of Religion: Marx, Engels, Lenin, Kautsky*, Hague, Martinus Nijhoff, 1975.

Mihalache, Andi, *Istorie și practici discursive în România „democrat-populară”*, București, Editura Albatros, 2003.

Modoran, Gheorghe, *Biserica prin pustiul roșu. Rezistență și compromis în adventismul din România în perioada comunistă (1944-1965)*, vol. I, București, Editura Viață și Sănătate, 2013.

Morar-Vulcu, Călin, *Republica își făurește oamenii. Construcția identităților politice în discursul oficial în România, 1948-1965*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2007.

Moraru, Alois; Doboș, Dănuț, „Preoți militari catolici”, în *Lumina creștinului*, nr. 11, 2000, ediție online, accesat la: <http://www.ercis.ro/lumina/numar.asp?an=2000&numar=11&id=228>.

Moraru, Alois, „Seminariile catolice din Moldova”, în Ovidiu Bozgan (coord.), *Biserică, Putere, Societate. Studii și documente*, București, Editura Universității din București, 2001, pp. 21-42.

Idem, „Episcopul Mihai Robu. Drepturile catolicilor din Moldova (I)”, în *Lumina Creștinului*, nr. 2, 2002, ediție online accesibilă la următorul site: <http://www.ercis.ro/lumina/numar.asp?an=2002&numar=2&id=30>.

Idem, „Episcopul Mihai Robu. Drepturile catolicilor din Moldova (II)”, în *Lumina Creștinului*, nr. 3, 2002, ediție online disponibilă la următorul site: <http://www.ercis.ro/lumina/numar.asp?an=2002&numar=3&id=52>.

Idem, „Prezența Societății lui Iisus în Moldova”, în *Buletin istoric*, nr. 4, Iași, 2003, pp. 34-63.

Idem, „Incursiune în istoria celor 120 de ani ai Episcopiei Romano-Catolice de Iași”, în *Buletin istoric*, nr. 5, Iași, 2004, pp. 7-44.

Idem; Răchiteanu, Iosif, *Păstorii Diecezei de Iași și rectorii Seminarului diecezan*, Iași, Editura Sapientia, 2004.

Idem, *Incursiune în istoria Episcopiei Catolice de Iași*, Iași, Editura Sapientia, 2009.

Idem, *Iezuiții din Moldova (1588-2010)*, Iași, Editura „Presa Bună”, 2011.

Alois Moraru, „Seminarul din Iași în perioada persecuției comuniste”, în *Dialog teologic*, nr. 29, 2012, pp. 41-49.

Moraru, Alois, „Anton Durcovici în capitala Moldovei”, în *Buletin istoric*, nr. 15, 2014, pp. 6-26.

Müller, Florian, *Vescovo e martire in Romania*, traducere în limba italiană de Maximilian Pal, Iași, Editura Sapientia, 2011.

Nistor, Paul, *Propagandă și politică externă românească în secolul XX*, Iași, Editura Institutului European, 2013.

Idem, „România în Războiul Rece al caricaturilor”, în *Historia*, ediție online: <https://www.history.ro/sectiune/general/articol/foto-romania-in-razboiul-rece-al-caricaturilor>.

Nouzille, Jean, *Catolicii din Moldova. Istoria unei minorități confessionale din România*, traducere din limba franceză de Anton Despinescu și Petru Ciobanu, Iași, Editura Sapientia, 2011.

Oestreicher, Paul, „Christian Pluralism in a Monolithic State: the Churches of East Germany, 1945-1990”, în *Religion, State & Society*, Volume 21, Issue 3-4, 1993, pp. 263-275.

Onișoru, Gheorghe, *România în anii 1944-1948. Transformări economice și realități sociale*, București, Fundația Academică Civică, 1998.

Idem, *Pecetea lui Stalin. Cazul Vasile Luca*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2014.

Opriș, Ioan, „Misiunea Ortodoxă Română în Transnistria (1941-1944)”, în Gheorghe Buzatu, (coordonator), *Istorie și societate*, vol. III, București, Editura „Mica Valahie”, 2006, pp. 285-310.

Orban, József Gyula, *Katolikus papok békemozgalma Magyarországon, 1950-1956*, Budapesta, 2001.

Petcu, Adrian, Nicolae (coordonator), *Partidul, Securitatea și Cultele*, București, Editura Nemira, 2005.

Idem, „Preoți basarabeni și bucovineni în atenția Securității”, în *Caietele CNSAS*, Anul II, nr. 1 (3), 2009, pp. 147-178.

Idem, „Împuternicitul de culte între conformism și asigurarea libertății religioase”, în *Caietele CNSAS*, nr. 1-2 (11-12), 2013, pp. 7-82.

Idem; Enache, George; Budeancă, Denisa, „Ministerul/Departamentul Cultelor”, în Florian Banu, Liviu Țăranu (coordonatori), *Securitatea 1948-1989*, vol. I, *Monografie*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2016, pp. 416-429.

Idem; Bodeanu, Denisa, „Contribuții la întocmirea unui dicționar al ofițerilor de Securitate (Problema Culte-Secte)”, în *Caietele CNSAS*, Anul II, nr. 1(3), 2009, pp. 55-70.

Pleșa, Liviu, „Cadrele Securității în timpul lui Teoharie Georgescu”, în *Caietele CNSAS*, anul IV, nr. 1-2 (7-8), 2011, pp. 9-56.

Polgar, Steven, „A Summary of the Situation of the Hungarian Catholic Church”, în *Religion in Communist Lands*, Vol. 12, Issue 1, 1984, pp. 11-41.

Pollard, John, *The Papacy in the Age of Totalitarianism, 1914-1958*, Oxford, Oxford University Press, 2014.

Powell, David, *Antireligious Propaganda in the Soviet Union: A Study in Mass Persuasion*, Cambridge, MIT Press, 1975.

Pospelovski, Dmitry, *The Orthodox Church in the History of Russia*, Crestwood, St. Vladimir's Seminary Press, 1998.

Preutu, Cristina, *Propaganda politică în România socialistă. Practici instituționale și tehnici de comunicare (1965-1964)*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2017.

Procacci, Giuliano et all. (eds.), *The Cominform: Minutes of Three Conferences, 1947/1948/1949*, Milano, Feltrinelli Editore Milano, 1994.

Puiu, Andrei, „Preoții romano-catolici din Moldova la începutul Războiului Rece. Implicațiile «Luptei pentru Pace» în cadrul Diecezei de Iași”, în *Archiva Moldaviae*, vol. V, 2013, pp. 303-334.

Raiciu, Ioana, *Imagina Vaticanului în opinia publică românească în perioada interbelică*, București, Editura Paideia, 2008.

Ramet, Pedro, *Cross and Commissar: The Politics of Religion in Eastern Europe and the USSR*, Bloomington, Indiana University Press, 1987.

Idem (ed.), *Religion and Nationalism in Soviet and East European Politics*, Durham & London, Duke University Press, 1989.

Idem, „Catholic Tradition, Hierarchy, and the Politics of Coexistence Under Communism: An Introduction”, în Idem (ed.), *Catholicism in Communist Societies*, Durham and London, Duke University Press, 1990, pp. 3-29.

Idem, „The Catholic Church in Yugoslavia, 1945-1989”, în Idem (ed.), *Catholicism in Communist Societies*, Durham and London, Duke University Press, 1990, pp. 181-206.

Ramet, Sabrina, Petra (ed.), *Religious policy in the Soviet Union*, Londra, Cambridge University Press, 1993.

Idem, *Nihil Obstat. Religion, Politics, and Social Change in East-Central Europe and Russia*, Durham & London, Duke University Press, 1998.

Idem (ed.), *Eastern Europe. Politics, Culture, and Society since 1939*, Bloomington and Indianapolis, Indiana University Press, 1998.

Idem (ed.), *The Independent State of Croatia, 1941-1945*, London, Routledge, 2007.

Idem, *The Catholic Church in Polish History. From 966 to the Present*, New York, Palgrave Macmillan, 2017.

Rogues, Jean, „Catholicismul”, în Jean Delumeau (coordonator), *Religiile lumii*, traducere din limba franceză de Angela Pagu, Carol Litman, Rodica Buburuzan, Bogdan Budeș, Dinu Luca, Florentina Vișan, Iulia Waniek, Toader Saulea, Carmen Stoean, București, Editura Humanitas, 2014, pp. 125-144.

Raines, John (ed.), *Marx on Religion*, Philadelphia, Temple University Press, 2002.

Read, Christopher, *Lenin. O viață de revoluționar*, traducere din limba engleză de Dan Criste, București, Editura Meteor Press, 2015.

Reban, Milan J., „The Catholic Church in Czechoslovakia”, în Pedro Ramet (ed.), *Catholicism in Communist Societies*, Durham and London, Duke University Press, 1990, pp. 142-155.

Riccardi, Andreea, *Il potere del papa da Pio XII a Paolo VI*, Roma și Bari, Editura Laterza, 1988.

- Idem, *Il Vaticano i Mosca (1940-1990)*, Roma și Bari, Editura Laterza, 1992.
- Runcan, Nechita, *Concordatul Vaticanului cu România – considerații istorico-juridice*, Editura Ex-Ponto, Constanța, 2000.
- Idem, *România interbelică în diplomația religioasă a Vaticanului. Considerații istorice, teologice și juridice*, Constanța, Editura Ex-Ponto, 2008.
- Sapiets, Marite, „Lithuania and the Vatican”, în *Religion in Communist Lands*, Vol. 4, Issue 3, 1976, pp. 4-11.
- Schmitt, Oliver Jens, *Corneliu Zelea Codreanu: ascensiunea și căderea «Căpitanului»*, traducere din limba germană de Wilhelm Tauwinkl, București, Editura Humanitas, 2017.
- Idem, *România în 100 de ani: bilanțul unui veac de istorie urmat de un dialog cu Marian Voicu/Oliver Jens Schmitt*, traducere din limba germană de Wilhelm Tauwinkl, București, Editura Humanitas, 2018.
- Service, Robert, *Comrades. Communism: A World History*, London, Pan Books, 2008.
- Idem, *The Penguin History of Modern Russia. From Tsarism to the Twenty-First Century*, Fourth Edition, London, Penguin Books, 2015.
- Sikorska, Grazyna, „Cardinal Wyszynski: A Portrait”, în *Religion in Communist Lands*, Volume 9, Issue 2, 1981, pp. 92-98.
- Simon, I., *Franciscanii Minori Conventuali. Provincia „Sfântul Iosif” din Moldova*, Bacău, Editura Serafica, 1999.
- Sixsmith, Martin, *Rusia. Un mileniu de istorie*, traducere din limba engleză de Eugen Popa și Justina Bondol, București, Editura Humanitas, 2016.
- Solchanyk, Roman; Hvat, Ivan, „The Catholic Church in Soviet Union”, în Pedro Ramet (ed.), *Catholicism and Politics in Communist Societies*, Durham and London, Duke University Press, 1990, pp. 49-92.
- Solovei, Rodica, *Activitatea Guvernământului Transnistriei în domeniul social-economic și cultural (19 august 1941-29 ianuarie 1944)*, Iași, Casa Editorială “Demiurg”, 2004.

Țan, Lavinia; Turceșu, Lucian, *Religie și politică în România postcomunistă*, cuvânt înainte de Sabrina P. Ramet, București, Editura Curtea-Veche, 2010.

Stehle, Hansjakob, „Papal Eastern Diplomacy and the Vatican Apparatus”, în Pedro Ramet (ed.), *Catholicism and Politics in Communist Societies*, Durham and London, Duke University Press, 1990, pp. 341-355.

Idem, *Eastern Policies of the Vatican, 1917-1979*, translated by Sanda Smith, Ohio University Press, Athens, London, 1981.

Stella, Alexander, *Church and State in Yugoslavia since 1945*, Cambridge, Cambridge University Press, 1979.

Idem, *The Triple Myth: A Life of Archbishop Alojzije Stepinac*, Boulder, East European Monographs, 1987.

Streikus, Arūnas, „Lithuanian Catholic Clergy and the KGB”, în *Religion, State & Society*, Vol. 34, Issue 1, 2006, pp. 63-70.

Symon, Roger, „Poland: The Catholic University of Lublin, 1918-1978”, în *Religion in Communist Lands*, Vol. 6, Issue 4, 1978, pp. 223-226.

Șercan, Emilia, *Cultul secretului. Mecanismele cenzurii în presa comunistă*, Iași, Editura Polirom, 2015.

Șincan, Anca, „Romania the exceptional case? Mechanisms of State Control over Religious Denominations in Romania in the late 1940's and early 1950's”, în Apor, B., Apor, P., Rees, A. (eds.), *The Sovietization of Eastern Europe*, Washington, New Academia Publishing, 2008, pp. 201-212.

Idem, „A day in the Life of an Inspector for Religious Denomination”, în *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane «Gheorghe Șincai»*, Târgu Mureș, XV/2012, pp. 144-155.

Idem, „Stuck in the Middle: The Inspector for Religious Denominations as Mediator between the Religious Community and the Early Communist Romanian State”, în *East Central Europe*, no. 44, 2017, pp. 128-147.

Idem, „Portretul lui N. Despărțirea de ortodoxia comunistă: despre politica religioasă după 1948”, în Cristian Vasile (coordonator), *«Ne trebuie oameni!» Elite intelectuale și transformări istorice în România modernă și contemporană*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2017, pp. 317-336.

Știrban, Codruța Maria; Știrban, Marcel, *Din istoria Bisericii Române Unite (1945-1989)*, Satu Mare, Editura Muzeului Sătmărean, 2000.

Tamaș, Iosif, *Episcopul Marcu Glaser și dezlănțuirea urgiei comuniste*, Iași, Editura Vasiliana '98, 2015.

Tănase, Stelian, *Elite și societate. Guvernarea Gheorghe Gheorghiu-Dej, 1948-1965*, București, Humanitas, 2006.

Thom, Francoise, *Limba de lemn*, traducere din limba franceză de Mona Antohi, București, Editura Humanitas, 2005.

Thrower, James, *Marxist-Leninist «Scientific Atheism» and the Study of Religion and Atheism in the USSR*, Berlin, New York, Amsterdam, Marton Publisher, 1983.

Tihonov, Ludmila, *Politica statului sovietic față de cultele din R.S.S. Moldovenească: 1944-1965*, Chișinău, Editura Prut Internațional, 2004.

Tismăneanu, Vladimir; Dobrinu, Dorin; Vașile, Criștian (editori), Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raport final*, București, Editura Humanitas, 2007; vezi capitolul „Regimul comunist și cultele religioase”, pp. 258-288.

Tomsky, Alexander, „«Modus moriendi» of the Catholic Church in Czechoslovakia”, în *Religion in Communist Lands*, Vol. 10, Issue 1, 1982, pp. 23-53.

Țărău, Virgil, „«Democrațiile populare» și atitudinea lor față de religie și Biserică în 1948”, în AS, vol. VI, *Anul 1948 – instituționalizarea comunismului*, Romulus Rusan (editor), București, Fundația Academică Civică, 1998, pp. 670-679.

Vasile, Cristian, „Atitudini ale clerului ortodox și catolic față de Uniunea Sovietică și față de regimul de tip sovietic 1944-1948, în Ovidiu Bozgan (coordonator), *Biserică, Putere și Societate. Studii și documente*, București, Editura Universității din București, 2001, pp. 155-181.

Idem, „The Romanian Communists and the Church”, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 34-35, 1-2/2002, pp. 131-135.

Idem, „The Apostolic Nunciature in Romania at the beginning of the Communist Regime 1945-1950”, în *Annuario*, no. 4, 2002, pp. 255-261.

Idem, „Biserica Romano-Catolică din Europa răsăriteană 1945-1950”, în *Studii și Materiale de Istorie Contemporană*, vol. I, 2002, pp. 109-122.

Idem, *Între Vatican și Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist*, București, Editura Curtea-Veche, 2004.

Idem, „Comunismul și Biserica: represiune, compromitere și instrumentalizare”, în Ruxandra Cesereanu (ed.), *Comunism și represiune în România. Istoria tematică a unui fratricid național*, Iași, Editura Polirom, 2006, pp. 170-190.

Vițalaru, Adrian, „Nicolae Petrescu-Comnen, Sfântul Scaun și «demisia» episcopului István Fiedler (1939)”, în Idem, Liviu Cărare, Iulian Ghercă (coordonatori), *Spațiul românesc între democrație și totalitarism*, Iași, Editura Junimea, 2011, pp. 110-118.

Idem, *Nicolae Petrescu-Comnen. Diplomat*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2014.

Walters, Philip, „A survey of Soviet religious policy”, în Sabrina Petra Ramet (ed.), *Religious policy in the Soviet Union*, New York, Cambridge University Press, 1993, pp. 3-30.

Ward, Caroline, „Church and State in East Germany”, în *Religion in Communist Lands*, Vol. 6, Issue 2, 1978, pp. 89-95.

Werth, Nicolas, *Istoria Uniunii Sovietice de la Lenin la Stalin (1917-1953)*, traducere, Cuvânt înainte și note de Florin Constantiniu, București, Editura Corint, 2000.

Wolton, Thierry, *O istorie mondială a comunismului: încercare de investigație istorică*, vol. I: *cu pumnul de fier. Călăii*, traducere din limba franceză de Adina Cobuz, Wilhelm Tauwinkl, Emanoil Marcu, Vlad Russo, Mariana Piroteală, Marieva-Cătălina Ionescu, Georgeta-Anca Ionescu și Elena Ciocoiu, București, Editura Humanitas, 2018.

